

*Despre secularizarea și desacralizarea imaginii religioase și a limbajului religios în
exprimarea Mass – media din perspectiva viețuirii și a trăirii duhovnicești într-o lume
multimedia*

1. Introducere

Din a doua jumătate a secolului al XX – lea, cultura occidentală, apuseană s-a remarcat ca o cultură deschisă, plină de întrebări, profană, fără autoritate spirituală, duhovnicească recunoscută și fără ideologie religioasă dominantă și unificatoare. Domeniile existenței colective, precum politic, economic, social, politic, cultural, s-au eliberat, treptat, de creștinism. Statul și viața economică se situează, de acum înainte, în afara sferei așa zis „religioase”. Statul nu pretinde să controleze Biserica sau Bisericile și nici invers. Filosofia nu mai servește de multă vreme teologia. Pentru o aceeași realitate există mai multe modalități de abordare, interdependente unele de altele și fără organizare unică. Fiecare știință depinde de propriile norme, iar „religia” a devenit de mult un compartiment al culturii, pe aceeași direcție cu celelalte compartimente: științific, filosofic, psihologic, sociologic, estetic...

Societatea devenită secularizată cunoaște o ideologie difuză, lipsită de constrângeri, dar, care pătrunde sufletele simple, mai cu seamă prin intermediul mass-media. Este, în acest fel, prezentat sistemul de lectură al unei lumi (de)limitate la ea însăși, un fel de empirism al vizibilului și de subiectivism al plăcerii. Însă individul, eliberat fiind de comunitarismele greoaie și protectoare ale culturilor vechi, dar statistic, nu mai are vreo speranță ori nădejde eshatologică și de comuniune, deoarece se limitează numai la prezent. Doar un semn natural deosebit îl mai trezește din când în când, spre ideea divinității. Ignorând „cerul”, omul de astăzi regăsește „pământul”. Dezvoltarea tehnicii a permis și îngăduit ori tolerat un fel de explozie a societății urbane. Pământul, erosul, corpul sunt frenetic exaltate împotriva unui creștinism care, de-a lungul timpului, n-a încetat să se detașeze de ele, fără să le anuleze, ci să le recunoască ineficiența în colucrarea cu dumnezeirea. Astfel, în interiorul omului, apar diverse tensiuni, cu toate că el crede că este suficient să fii sătul și static și inert.

Foarte puțini ai observat că cultura occidentală ori apuseană, în momentul în care tinde să-și asume toate aspectele „aventurii umane”, intervine în structura altor culturi, afectând mai întâi spiritul acestora și, în final, propria sa moștenire culturală. Sunt cunoscute deja efectele sau consecințele ambigue, însă redutabile, ale unei asemenea civilizații.¹ 20% din consumă 80% din resursele planetei. Societățile bogate din „nord” sunt într-un contrast enorm cu societățile sărace din „sud”, devastate de molime numite „naturale”, dar și cu societățile schimbătoare și haotice din „est”. Mai mult decât atât, această sciziune și fracțiune este prezentă și în interiorul fiecărui tip de societate: „nordul” are proscrisii săi, „sudul” are îmbogățirii peste noapte iar „estul” are îmbogățirii de tip mafiot.

Gândirea instrumentală, prin mașinile sale de vise, de la televiziune până la „spațiile virtuale”, penetrează și condiționează psihismul colectiv, anulând marile referințe simbolice, care nu au încetat să protejeze și să anime ori să însuflețească umanitatea. Să luăm, de exemplu, relația masculin – feminin, compromisă până acolo încât homosexualitatea se popularizează și se glorifică, lesbianismul este considerat ca fiind ceva absolut normal, iar relația paternitate – filiație sau maternitate – filiație este denunțată ca fiind opresivă și face

¹ Studiind cu atenție modul de cucerire a populațiilor precolumbiene de către iberici și felul de guvernare a britanicilor în India, ne dăm foarte bine seama de amprenta lăsată de cultura europeană și de influențele orientale asupra gândirii europene.

acum obiectul unei nostalgii fuzionale a incestului. Ce educație poate primi un copil crescut într-un astfel de mediu, năpădit și asediat ori invadat de forme neînchegate, incoerente, droguri și hedonism, ce provoacă un fel de surescitare sodomistă? În felul acesta se poate distruge foarte ușor o cultură. Prin urmare, ceea ce trebuie afirmat cu tărie și cu mult curaj ori convingere, fără a se pune problema consecințelor, este că tot ce se poate obține prin mijloace tehnice (con)duce la distrugerea naturii și la riscul sinuciderii umanității, a omenirii: pătura de ozon scade zilnic, cerul se destramă, pământul se cutremură – precum a făcut acum în Japonia, apar nenumărate manifestări ale naturii pe care nu le poate controla nimeni, masa acvatică este poluată, specii de animale și plante, cu alte cuvinte flora și fauna, dispar în mod iremediabil, iar omul, în pofida tuturor acestor realități și evidențe se compromite și se complăce în „succesul său”.

Civilizația noastră, care respinge și critică dur și cu vehemență revelația biblică², este preocupată de neant, iar moartea, oricât ar fi de respinsă ca idee, neliniștește și fascinează. Mult timp, deși progresul științei și tehnicii n-a știrbit cu nimic etica tradițională, aceasta se destramă treptat și ai senzația unei găuri negre ce se deschide în chiar inima culturii noastre, lăsând cale liberă doar spectaculosului, senzaționalului, reîncarnării, erotismului, violenței și drogului. Înviearea este lăsată în uitare, indiferență și ignoranță. În acest fel survine nihilismul, care pare a fi categoria sintetică paradigmatică a modernității filosofice. Nihilismul neagă orice sens existenței, îi refuză acesteia orice fundament, refuză dreptul la existență oricărui adevăr obiectiv, proclamă totala lipsă de scop în ampla devenire umană și cosmică. Din el se naște, în plan moral, scepticismul în ceea ce privește valorile, sensul, certitudinile.³ „Nihilismul” este un termen semantic care (împreună cu alții precum: „anarhism”, „scepticism”, „ateism”, „pesimism”) este prezent în gândirea occidentală, apuseană chiar dintru începuturi. A intrat în cultura europeană când scriitorul rus Feodor Dostoievski și filosoful german Frederich Nietzsche l-au folosit pentru a diagnostica condiția omului modern. De atunci termenul (ca are ecourile și reverberațiile unui ateism radical) este acceptat unanim ca fiind „negare a transcendenței”.⁴ Cu alte cuvinte, adică, nihilismul teoretic apare în reflecția lui Nietzsche ca o consecință a discreditării celor mai înalte valori ale existenței: Dumnezeu, sufletul, libertatea, nemurirea.⁵ În viziunea și percepția lui Heidegger el este „sentimentul lipsei de valoare a toate”. Se manifestă în primul rând ca lipsă a sensului în întreaga devenire și evoluție, apoi ca faliment al proiectului de găsire a unui sens comun și profund întregii deveniri, ca refuz al recunoașterii existenței unei lumi metafizice care transcende lumea sensibilă, pământescă...⁶

² Canale și posturi de televiziune precum Discovery și National Geographic, redau nenumărate reportaje și interviuri cu diferite personalități prin care se caută numai argumente raționale în evenimentele biblice, scripturistice produse și comparații cu diferitele credințe religioase antice existente la începutul creștinismului, observându-se în mod clar și limpede un interes pentru literatura apocrifă și curente dualiste, care nu fac altceva decât să desacralizeze Biblia ori să treacă evenimentele scripturistice pe un loc secundar și speculativ.

³ Giandomenico Mucci, *Il nichilismo nell' Enciclica „Fides et Ratio”*, în *Civv. Catt.*, I, p. 359 – 369, (traducere de Par. Arhim. Dr. Teofil Tia de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia).

⁴ Nihiliști „clasici” sunt Raskolnikov din „Crimă și pedeapsă” sau aristocraticul Ivan din „Frații Karamazov”.

⁵ Termenii de „scop”, „unitate”, „ființă” nu mai transcend lumea sensibilă. De aceea nucleul teoretico-existențial al nihilismului constă în lipsa oricărui scop, în convingerea fermă privitoare la imposibilitatea de a susține teoretic existența unor valori supreme, în prăbușirea valorilor metafizice, morale și religioase, în special a celor proclamate și apărate de creștinism.

⁶ Această nouă percepție a realității are loc „la sfârșit de modernitate”, după ce modernitatea a fost calificată ca fiind „o splendidă auroră” de Martin Hegel; pe de o parte, Revoluția Franceză a dat naștere libertăților moderne și conceptului de „drepturi ale omului”; a încheiat epoca absolutismului și a despotismului tiranic; privite „în mare” lucrurile, Revoluția a părut un gigantic pas înainte al omenirii, în direcția libertății și a progresului, a acomodării cu adevăratele valori; pe de altă parte, nonvaloarea colosală promovată a fost radicala laicizare a gândirii și a vieții umane, secularizarea atee și indiferența religioasă, care l-au exclus pe Dumnezeu din viața publică și din conștiința individuală, calificându-l drept „irelevant”. Cfr. *Editoriale: Riflessioni critiche sulla Rivoluzione Francese*, în *Civv. Catt.*, 1989, IV, 6 (q. 3343), și *Cristianesimo e Rivoluzione Francese*, în *Civv.*

Revenind însă, la tema și subiectul nostru principal, vom susține că în ziua de astăzi tot ceea ce înseamnă valoare poate fi evaluat prin bani. Aceste hârtii, elemente efemere, au devenit fundamentul social – economic, accepta și aprobat în mare măsură de către toți. Majoritatea acțiunilor este subordonată și subjucată acestui țel, de a face bani, care se transformă încet în stări, în arhetipuri inefabile, devin parte a ființării. Profilul și cursa ori capcana nebunească după puterea iluzorie și amăgitoare pe care ți-o oferă banii, sunt câteva dintre coordonatele principale și principiale ale acestui nou secol și mileniu. Ceea ce este foarte trist este faptul că și Biserica, ca instituție, se modelează și adaptează pe zi ce trece după o societate „scăpată de sub control”, secularizată până în străfundurile ei, în loc să se întâmple invers, societatea să fie cea care se ghidează și orientează după Biserică. Astfel, Biserica apare ca o corabie a mântuirii în valurile secularizării și în furtuna desacralizării. Biserica nu mai poate să se impună și își restrânge lucrarea ei la o comunitate foarte mică de credincioși. Ea este discreditată pe zi ce trece și încep să facă compromisuri, care au ca punct central și prioritar tot „banul”.

Datorită libertății excesive și necontrolată acordată presei, după opresiunea comunistă, și datorită tendințelor ascunse ale unor jurnaliști, s-a ajuns, la ora actuală, la folosirea unui limbaj prozaic la adresa instituțiilor bisericești ortodoxe și a reprezentanților acestora. Cauza și pricina este foarte clară și limpede: lipsa de credință a jurnaliștilor sau tendința confesională și discreditarea persoanei sau instituției prin mijloace care să atragă atenția publică spre ceea ce s-a scris ori s-a filmat. Mijloacele necinstite, neoneste și netransparente pe care pe care le folosesc demonstrează și confirmă atât lipsa de profesionalism, cât și tendința de a scoate în evidență „marile” lipsuri și scăderi ale conducătorilor spirituali și dihovnicești ori bisericești. Biserica este acuzată mereu că nu se implică suficient și eficient în societate, iar slujitorii sunt terfeliiți în presă și televiziune, ca unii care parcă nu ar fi deloc conștienți de misiunea pe care o dețin și o exercită, cu timp și fără timp. Cazurile rare ce apar datorită neglijenței vreunui dintre ei sunt dramatizate, generalizate, speculate și expuse într-un mod exagerat și extrem. În timpul marilor sărbători și prasnice creștin – ortodoxe apar foarte multe reportaje care nu au nimic comun cu semnificația religioasă a sărbătorii respective. Oprindu-se doar asupra tradițiilor populare și folclorice, care sunt reminiscențe ale vechilor culturi antice, reporterii nu amintesc de frumusețea religioasă și spirituală a sărbătorii sau de faptul în care se pregătesc, din punct de vedere duhovnicesc, creștinii pentru întâmpinarea prasnului. În felul acesta ignoră tot ceea ce are sublim și spiritual sărbătoarea respectivă, determinându-i pe nenumărați oameni să-și irosească timpul prin marile magazine și supermarket-uri pentru tot felul de cumpărături și cadouri, comercializând, în acest mod, toată sărbătoarea respectivă, în loc să se pregătească mai întâi duhovnicește⁷ și apoi să se preocupe de cele ale mesei.

Mai mult decât atât, frumusețea miresei lui Iisus Hristos, adică Biserica Sa cea Sfântă – Cetatea pe care nici porțile iadului nu o vor birui, o batjocoresc, o profanează, o pângăresc și o desacralizează.⁸ În nebunia exprimării lor îi determină pe oameni să se scârbească de Ea, ca nimeni să nu își mai dorească o asemenea mireasă, care, de fapt, este propria noastră mântuire. În acest fel procedează toți cei care de sărbătorile Învierii Domnului și Nașterii Domnului dau pe posturile de televiziune, de nenumărate ori, imagini de discreditare și desacralizante, precum modele de magazine pline, mese cu îmbuibare de mâncare și băutură,

Catt., IV, 1989, 117. (q. 3344), (traducere de Par. Arhim. Dr. Teofil Tia de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia).

⁷ Dintre cei care primesc Taina Spovedaniei în cele două posturi mari ale anului, Postul Mare și Postul Nașterii Domnului, nu sunt mai mult de 15% din totalul creștinilor ortodocși, incluzând aici și copiii. Este posibil să fie un procent mai ridicat în mediul rural, dar nu depășește aproximativ 30% din totalul creștinilor dintr-o comunitate.

⁸ Așa a procedat Emil Moise Iovind în icoane, așa a făcut Alina Mungiu Pppidi, așa facem noi toți atunci când privim spre ceva murdar.

petreceri mari, locuri de vacanță peste tot, nu de rugăciune, știri despre crime și sinucideri, știri despre preoți și monahi care se îmbogățesc și păcătuiesc sau care se răzvrătesc, spre a întina ori murdări sfintele sărbători și a ne determina să ne scârbim de cele ce fac „popii” în biserică și de Dumnezeu. În acest mod oamenii petrec liniștiți în timpul marilor sărbători, se distrează, mănâncă și beau de toate, unii petrec în locuri și zone necreștine, iar la sfintele slujbe participă aceiași credincioși cunoscuți, cu conștiința curată și respect față de Biserică.⁹ Spre exemplu, Crăciunul, care este o sărbătoare a nașterii și vieții, cu toate că de-a lungul timpului a fost profund folclorizat, acum au apărut pe micile ecrane și „crăciunițele”¹⁰, personaje pe cât de roșu, pe atât de sumar îmbrăcate, care îmbogățesc decorul desacralizării prin împărțirea de cadouri, cu iz și cu scop pur comercial. În acest chip se fac tot felul de reclame la diferite produse, unele cu promoție, se vorbește despre renii lui Moș Crăciun, despre animalele ce se sacrifică de Ignat, iar despre semnificația religioasă nu se spune absolut nimic. Totul este un show plătit de interesele comercianților și a auditorului.

Prasnicul cel mare al Sfințelor Paști¹¹ este tot la fel de mediatizarea prin obiceiurile privind pictarea oului, frământarea cozonacului și prepararea mielului. Mai mult, pe linie occidentală, unde Paștile, pentru cei mai mulți, nu constituie altceva decât un consum crescut de dulciuri, a invadat micul ecran „iepurașul”, care nu are absolut nimic comun cu tradițiile românești, cu atât mai puțin privind această mare sărbătoare, ce reprezintă biruința vieții asupra morții. În timpul celorlalte sărbători mari, în care sunt cinstiți mucenicii și mărturisitorii lui Iisus Hristos, se scot în evidență toate obiceiurile extracreștine și superstițiile,¹² cu diferite reminiscențe ale tradițiilor religioase antice și reminiscențe dualiste de factură bogomilă, care pierd adevărata semnificație a sărbătorii prin exprimarea desacralizată a jurnaliștilor și ziariștilor. Nu este amintită nici măcar viața și activitatea sfântului sărbătorit. Prin această desacralizare a Bisericii, Iisus Hristos și Biserica nu își pierd sacralitatea, însă își retrag progresiv sfințenia din sufletele și din viețile celor care dau și care primesc în mintea și în inima lor desacralizarea. Chiar dacă nu sunt împotriva lui Iisus Hristos și a Bisericii, oamenii care se supun, cu sau fără voia lor, imaginilor și cuvintelor desacralizante și secularizante, își pierd, la rândul lor, sfințenia, fiindcă își pierd, de fapt, inocența cerească. Asemenea oameni secularizați și desacralizați, voalați sufletește, suntem noi toți. Am ajuns să fim oameni despre care aproape că se poate spune că nu mai avem nimic sfânt în noi, și, pe drept cuvânt, în prea multe cazuri.

Nu trebuie să încurajăm mediocritatea, nu trebuie să încurajăm limbajul facil, nu trebuie să încurajăm banalitatea.¹³ Niciodată nu vor create opere de artă prin intermediul banalității, niciodată un limbaj vulgar nu va reuși să susțină și să enunțe mari devăruri. Rafinamentul conținutului este cel mai bine exemplificat de rafinamentul exterior. În absența acestuia din urmă, judecățile cele mai elevate sunt în van. Gânditorul care nu știe să devină la nevoie un bun orator nu este un gânditor înțelept. De aceea, mai mult ca oricând, trebuie să ne cultivăm intelectul și să devenim nu doar buni oratori ci foarte buni mărturisitori. Asaltul și invazia mundanului a destabilizat componenta sacră a vieții omului. Miturile și-au pierdut de mult componenta simbolică, sensurile ascunse nu mai sunt căutate, societatea se bazează în

⁹ Aproximativ 83% din populația României este creștin ortodoxă. Dacă un membru din fiecare familie ar participa la Sfânta Liturghie în marile sărbători, vă dați seama câți creștini ar trebui să fie într-o biserică la un moment dat. Cu toții ne bucurăm că bisericile sunt pline în duminici și la marile prasnice, însă, la un calcul atent și minuțios, dacă între 7% și 10% participă activ la slujbele bisericesti, din totalul creștinilor.

¹⁰ Aceasta este o conștiință a desacralizării altarului prin hirotonirea femeilor.

¹¹ Datorită americanizării vieții sociale românești s-a scimbat și pronunția corectă a cuvintelor. Menționăm, împotriva tuturor acelor care au denaturat sensul calendaristic al termenului „Sfintele Paști”, că acest termen se scrie și se pronunță cu „i” și nu „e” (Paște).

¹² Mai cu seamă cele legate de anul nou, dragobete, drăgaica, sântion, sântilie, sâmedru și altele...

¹³ Folosite frecvent de către tot felul de ziare care abia așteaptă să prindă cu camera ascunsă reprezentanți ai Bisericii și să-i critice în modul cel mai dur pe toți.

exclusivitate pe învelișul exterior, superficial. Intruziunea bruscă și pripită a sacrului¹⁴ în profan se rezumă la existența televizorului. Oamenii refuză să mai sintetizeze și să mai selecteze informația, ei vor să primească totul de-a gata, ei vor să nu mai facă nici un efort de înțelegere, problematizare și dezbateri. Formatorii de opinie dețin controlul, însă, din păcate, și ei, la rândul lor, refuză să își asume misiunea de culturalizare și formare religioasă, refuză să „formeze” un public nou, mulțumindu-se să se complacă în această supraabundență de imagini și de limbaj, inutilă și distrugătoare. Ceea ce e trist este că nimeni nu încearcă să evadeze din această stare de somnolență culturală și religioasă, pentru că toți au, pentru moment, „lucruri” mai importante de făcut. Trebuie să învățăm să acționăm cu toată tăria și fermitatea pentru îndreptarea acestor neajunsuri. Să înțelegem și să învățăm să ne apărăm punctele de vedere și onoarea, să învățăm să fim noi înșine, să învățăm să nu rămânem captivi într-o paradigmă eronată și înșelătoare numai pentru că vrem cu orice preț să urmăm modelul celorlalți, doar pentru că dorim cu orice preț să fim acceptați de ceilalți, nu trebuie să coborâm ștacheta doar pentru a-i lăsa pe cei mai puțini înzestrați să pătrundă pe sub ea. Religia și cultura nu trebuie să fie vulgarizate pentru a fi accesibile, fiindcă rolul religiei și culturii este să îi facă pe oameni să se autodepășească. Nu trebuie să le oferi totul pe tavă, trebuie să îi inviți la căutare, întrebare și cercetare pe cei care vor să afle mai mult. Lupului nevăzut nu-i va ajunge niciodată prada sa. Va răcni și va scrâșni din dinți până când va fi sigur că nimeni nu va dobândi ori căpăta ce i s-ar fi cuvenit lui. Asemenea sunt cei care vin și ne învață altceva decât Biserica și strămoșii, încercând să ne facă să ne îndoim de valoarea și de dreptatea învățăturilor creștine prin tot felul de teorii umaniste și nihiliste, deja falimentare, dar interesante și seducătoare. Deși aparent raționale, așa cum cum a fost și îndemnul șarpelui către Eva de a mușca din măr, asemenea idei au fost urzeala pe care s-a țesut cel mai alineant secol din istoria omenirii, respectiv secolul XX. Dacă nu știm să facem față unor asemenea idei, atunci să ne legăm de catargul înțelepciunii și al credinței, spre a nu fi robiți de iluzia științei. Mai bine este să se irosească niște „idei bune”, decât să pierdem mântuirea.

Acceptând desacralizarea, ne lipsim pe noi înșine de sfințenie și sacralitate, căci Dumnezeu este singura sursă a sfințeniei, iar lipsindu-ne de sfințenie, ne lipsim de haina curată și luminoasă a credinței și devenim noi înșine lupi pentru ceilalți, pe care îi desacralizăm fie și prin simpla noastră prezență de ființe desacralizate, nefiind nevoie să le mai facem vreun rău. Ne aflăm în mijlocul unei „noi ere”. Este posibil ca, în viitor, planeta să se unifice și liniștea să se instaleze la nivel politic, social și economic. Atunci vor fi puse, probabil, ultimele întrebări. Atunci va veni vremea acestor mari „războaie ale spiritului” pe care le-a anunțat Nietzsche. Doar un creștinism profund renovat va putea înfrunta aceste provocări. Un creștinism al divino-umanității în care vor putea să-și găsească loc toate celelalte credințe religioase și spirituale, inclusiv umanismul occidental modern, un creștinism care le va aminti tuturor că Dumnezeu nu merge fără om, iar comunitatea se înscrie în inima omului, un creștinism care va reaminti că omul nu-și poate împlini umanitatea decât unindu-se cu Dumnezeu, Care s-a făcut om pentru ca omul să devină Dumnezeu, după har și să-l poată înțelege, un creștinism care să transmită permanent și continuu că Iisus Hristos unește divinul, umanul și cosmicul, în lucrarea Duhului, un astfel de creștinism poate salva întreaga umanitate. De aceea, ca și creștini suntem toți responsabili de salvarea umanității, inclusiv prin oprirea desacralizării și secularizării, ori profanării.

2. Mass-media – un „amvon” abandonat?!...

¹⁴ Când folosim noțiunea „sacru” ne referim și la conotația culturală a termenului, la acea calitate pur omenească ce ne ridică deasupra oricărei alte ființe vii, adică rațiunea.

Vorbind despre mass-media și urmărind unul din scopurile sale principale, putem zice că ne „furnizează” o imagine despre om așa cum este el în realitate, valide ocazii de reflecție critică asupra condițiilor concrete în care acesta își duce și își trăiește viața: implicarea în social, denunțarea și deconspirarea violenței, a marginalizării, a războiului și a in justiției.¹⁵ Ea ar trebui să fie preocupată de soarta omenirii, provând acele valori universale pe care Biserica le propune societății; numai în acest fel mass-media poate contribui decisiv și hotărâtor la răspândirea și popularizarea valorilor prin mijloacele de cel mai mare impact asupra publicului larg.¹⁶ Regizorii, de pildă, au preluat foarte mult din rolul marilor autori de beletristică și artiști ai veacurilor trecute, fiindcă sunt astăzi „ambasadori” pe lângă alte culturi ai unei viziuni despre lume, impregnată de valori născute din umanismul creștin.¹⁷ Uneori ei însă au fost puși în situația de a surprinde tocmai criza acestor valori. Cei care acționează în lumea aparte a mass-mediei trebuie, în calitatea lor de „atleți” privilegiați ai comunicării, să se arate deschiși dialogului cu realitatea care-i înconjoară, să încerce să sublinieze evenimentele mai importante pe care le trăim, stimulând la reflecția critică asupra lor.¹⁸

Mass-media în general și cinematografia în particular pot deveni un instrument al misiunii Bisericii în lume. Biserica îi îndeamnă pe regizori, cineaști și pe toți cei care, la diferite nivele, recunoscându-se și revindicându-se drept creștini, lucrează în complexa și eterogena lume a mass-mediei, să acționeze în totală coerență cu propria credință, luând inițiative curajoase în planul producției de programe TV și radio, pentru a face mai prezent, mai simțit și mai eficient mesajul creștin în lumea mass-mediei. Ideea de a transforma ecranul cinematografic sau TV¹⁹ într-un amvon de la care să se proclame în lume mesajul creștin a dinamizat mulți creștini (preoți, laici și credincioși), care în diferite perioade ale istoriei s-au lansat cu mult zel în acest dificil plan al apostolatului, social și comunacțional. Mass-media constituie, într-un mod indubitabil, un instrument valid de acțiune pastorală, chiar și când vorbim despre realizări, produse ori emisiuni care nu-și propun în mod explicit răspândirea mesajului evanghelic. Este foarte importantă însă mentalitatea de fundal a mesajelor televizate: aceasta ar trebui să fie în armonie și simfonie cu valorile promovate de creștinism, iar nu în contrast și antinomie cu ele. Astăzi, asistăm, din păcate, la o propunere la scară planetară și mondială, datorită și datorată televiziunii, a unui model de om „aplecat” spre realizarea obiectivelor imediate, în linia tripticului: sex, bani, succes (sau cei trei „s”: sex, sânge și scandal) care se situează exact la opusul mesajului evanghelic, spiritual și duhovnicesc sau mântuitor.

¹⁵ Volumul îngrijit de Franz Joseph Eilers și Roberto Giantanelli, *Chiesa e comunicazione sociale. I documenti fondamentali*, Torino, Editrice Elle di Ci, 1996, ne prezintă, de-a lungul a peste 500 de pagini, toate documentele Bisericii Romano-Catolice referitoare la comunicarea socială și implicarea Bisericii în complexa realitate a mass-mediei.

¹⁶ Biserica ar trebui să promoveze, prin luările de poziție ale exponenților săi, o mass-media orientată spre surprinderea realului, iar nu una a evaziunii în fantastic. Sunt foarte importante atât opțiunile morale cât și cele estetice. Există o lecție pe care realul ne-o dă, și aceasta ar trebui redată de mass-media. Biserica ar trebui să încurajeze un realism deschis față de valorile spiritului...

¹⁷ Antonio Orazio, *Teologia e umanesimo ateo. Il passaggio dal confronto al dialogo, eredita della „Gaudium et Spes”*, în *Civv. Catt.*, 1992, III, p. 365 (q. 3413) (traducere de Par. Arhim. Dr. Teofil Tia de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia).

¹⁸ Conceptul de „cinematografie – vehicul de cultură” a fost una din temele preferate ale papei Ioan Paul al II – lea: „Valorile umane și religioase care merită atenție specială sunt prezente nu doar în filme care fac directă referința la tradiție creștină, ci și în filmele născute în diferitele culturi și religii, confirmând importanța cinematografului ca vehicul de interschimburi culturale și perpetuă invitație spre deschidere și spre reflecție la realitățile străine de mentalitățile și formarea noastră”. De altfel și Părinții primelor secole elogiau virtuțile naturaliter christianae din care găseau „semințe” în operele marilor scriitori păgâni...

¹⁹ Limbajul cinematografic adeseori recurge la reprezentări non-directe și simbolice, care nu sunt ușor de înțeles pentru publicul larg: Este cazul filmului lui Andrei Tarkovski și Krzysztof Kieslowski din Europa de est.

3. Despre trăirea duhovnicească care este nevoița de a intra în firescul viețuirii creștine

A fi creștin ortodox nu înseamnă a adera la o ideologie ci înseamnă a trăi în Biserică viața duhovnicească pe care ne-o oferă și dăruiește Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, „viața cea nouă cu Iisus Hristos și în Hristos condusă de Duhul Sfânt”²⁰. Viața duhovnicească îmbracă întreaga existență și înseamnă trăirea vieții de zi cu zi în comuniune cu Dumnezeu sub călăuzirea Duhului Sfânt, așa încât orice act al nostru să fie un act duhovnicesc, adică inspirat de Duhul Sfânt spre împlinirea voinii tatălui așa cum a fost descoperită de Fiul. Trăirea duhovnicească aduce odihnă, pace și bucurie deoarece înseamnă dobândirea harului Duhului Sfânt care întipărește chipul lui Iisus Hristos în inima noastră și ne face asemenea Lui, este intrarea într-un firesc al viețuirii ortodoxe care ne face fericiți și liberi. Cu toate că reprezintă firescul viețuirii ortodoxe, deoarece firea omenească s-a pervertit din cauza păcatului, viața duhovnicească nu poate fi trăită fără ajutorul lui Dumnezeu și fără efortul omului de a împlini voia lui Dumnezeu. Omului pătimaș viața duhovnicească i se pare ostenitoare și solicitantă, plină de îngrădiri și fără bucurie deoarece angajarea în trăirea ei este o nevoiță, un efort și o jertfă, o silire a voinii proprii care nu înclină spre împlinirea voinii lui Dumnezeu ci spre păcatul ce promite plăcere. Lipsit fiind de har din cauza păcatului, pătimașul nu înțelege că, după cum subliniază Sfântul Maxim Mărturisitorul, nu există decât o singură bucurie, „unirea sufletului cu Cuvântul”, și o unică plăcere, „dobândirea celor dumnezeiești”²¹. El nu-și caută împlinirea în Dumnezeu ci se iubește pe sine (într-un egoism și egocentrism sau filavtie) și realitatea sensibilă, scoțând din sine și din aceasta, în principal prin mijlocirea simțurilor, deci a trupului, plăcerile și desfătarea²². Dar, „Cel ce se îngrijește de mântuirea noastră a înfipt în mod providențial în plăcerea adusă de simțuri, ca un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a zidit în chip înțelept în firea trupului legea morții, ca să limiteze nebunia minții care-și mișcă, potrivit firii, dorința spre lucrurile sensibile”²³. Și astfel viața omului pătimaș devine o fugă disperată după plăcere și, în același timp, o fugă de durere, fugă care îl îndepărtează tot mai mult de Dumnezeu și de propria lui fire și îl afundă tot mai mult în multe păcate și diferite patimi. Biruitor și învingător fiind asupra păcatului și morții Mântuitorul nostru Iisus Hristos face posibilă trăirea duhovnicească în Biserică de către cei renăscuți în El prin Sfintele Taine. Însă, pentru a trăi o viață duhovnicească, creștinul întărit de har trebuie să-și asume nevoița luptei cu pornirile păcătoase ale firii slăbănogite de păcat, astfel încât să facă din poruncile lui Dumnezeu legea vieții sale. În timpurile și vremurile noastre această luptă duhovnicească ia forme noi deoarece progresul tehnologic a făcut posibilă o dezvoltare fără precedent a mijloacelor de comunicare în masă²⁴ care schimbă radical lumea în care trăim până acolo încât să putem vorbi despre o lume multimedia, o lume în care mediile de comunicare se suprapun fascinând și captivând mintea omului, modelându-i gândirea și comportamentul.

4. Despre mass-media care tinde să substituie forța și impactul cuvântului lui Dumnezeu asupra vieții omului contemporan

²⁰ Serghei Bulgakov, *Ortodoxia*, traducere de Nicolae Grosu, București, Editura Paideia, 1994, p. 7.

²¹ *Tâlcuire la Tatăl nostru*, PG 90, 849 D, 901 A, la Jean-Claude Larchet, *Terapeutică bolilor spirituale*, traducere de Marinela Bojin, București, Editura Sophia, 2001, p. 36.

²² Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 12, PG 91, 1112 C, la Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 57

²³ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 61, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși (în continuare Filocalia)*, volumul 3, traducere din limba greacă, introducere și note de Dumitru Stăniloae, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2009, p. 380

²⁴ Prin mijloace de comunicare în masă ori mass-media se înțeleg toate sursele sau mediile de informație publice care ajung la un număr foarte mare de persoane, ca de exemplu televiziune, radio, internet, presă inclusiv aparițiile periodice ca ziare, reviste sau foiletoane...

Mass-media a ajuns o prezență atât de importantă în lumea contemporană încât, chiar și în cazul celor care se consideră credincioși, expunerea prelungită la mesajele mediatice tinde să înlocuiască forța și impactul cuvântului lui Dumnezeu asupra vieții lor. Studiile sociologice și psihologice arată că mass-media reușește să domine câmpul vizual și spațiul uman contemporan cu propriile simboluri în detrimentul credinței religioase. Cantitatea uriașă de material simbolic (imagini, informații, idei), caracterul cotidian, persuasiunea și presiunea uriașă a mesajelor mediatice, caracterul public al recunoașterii lor, lipsa timpului de reflexie sunt doar câteva din cauzele care duc la această situație extrem de gravă din punct de vedere spiritual și duhovnicesc.²⁵ Mass-media își asumă astăzi în societate funcțiile pe care în societatea tradițională le avea religia și anume funcția educativă, funcția axiologică și funcția de orientare. Ea „ne spune cine suntem, ne oferă o identitate. Ne învață ce vrem să fim; ne dă aspirații. Ne arată cum să devenim ce ne-am propus; ne conferă tehnica potrivită. Și ne spune ce și cum să ne simțim atunci când nu reușim; ne oferă salvarea. Altfel mass-media modifică calitativ modul în care apar și operează conștiința și identitatea noastră”.²⁶

Efectele și consecințele asupra societății și a fiecărui om în parte a asumării de către mass-media a funcțiilor educativă, axiologică și de orientare au fost identificate de către cercetători ca fiind efectul de agendă, efectul de cultivare și așa numita spirală a tăcerii.²⁷ Efectul de agendă constă în faptul că principalele preocupări mentale ale publicului sunt determinate de agenda mass-media care indică problemele cele mai importante pentru ca, în funcție de această ierarhizare, să ne orientăm în a le acorda atenția corespunzătoare. Posibilitățile de manipulare, atât la nivel social cât și personal, sunt imense și experiența ne arată că se profită din plin de ele. Urmarea principală la nivel personal este înstrăinarea minții într-o lume exterioară și, parțial, ireală transformând omul într-un spectator al marelui spectacol pus pe scena mediatică a lumii, spectator care însă își trăiește într-o măsură tot mai mică propria viață. Efectul de cultivare se referă la faptul că mass-media are puterea de a cultiva în masa publicului opinii, concepții și credințe ce vor influența în mod decisiv și hotărâtor felul de raportare a oamenilor la lume și viață. Realitatea tristă este că, de regulă, aceste opinii, concepții și credințe sunt diferite și variate și chiar divergente cu învățătura creștină. Spirala tăcerii este legată de noțiunea abstractă de opinie publică care, de fapt, este formată, în conformitate cu credințele și interesele lor, de către cei care controlează mass-media. Ea înseamnă că aceia care nu împărtășesc opinia indicată de mass-media ca fiind dominantă tac, chiar dacă sunt majoritari și au tendința de a-și scimba opinia în sensul celei promovate de mass-media.

În condițiile în care, pe de o parte, societatea în care trăim nu este o societate creștină ci una secularizată în care permisivitatea, toleranța și relativizarea valorilor sunt noile dogme²⁸ și, pe de altă parte, câștigul și manipularea sunt de multe ori interesele care stau în spatele și la baza mass-mediei, concurența și dorința de a câștiga audiența duce la difuzarea unor mesaje tot mai nocive care cultivă patimile prin exaltarea erotismului și a violenței, a lăcomiei și a orgoliului, știut fiind faptul că omul pătimăș este foarte vulnerabil la acestea și, de asemenea, că este un bun consumator și totodată, este foarte ușor de manipulat.²⁹ După

²⁵ Virgiliu Gheorghe, *Revrăjirea lumii sau de ce nu mai vrem să ne desprindem de televizor*, București, Editura Prodromos, 2006, p. 130.

²⁶ Mihaela Constantinescu, *Post/postmodernismul: Cultura divertismentului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 13.

²⁷ Virgiliu Gheorghiu, *Efectele televiziunii asupra minții umane*, București, Editura Evanghelistos, 2005, p. 224-239.

²⁸ Emilianos Timiadis, *Biserica în climatul social de astăzi*, în revista „Telegraful Român”, anul CXLV, nr. 37 – 40, 1997, p. 3.

²⁹ Excepție de la aceasta este mass-media Bisericii care face notă distinctă în peisajul mediatic contemporan însă are și un impact mai redus asupra publicului larg. În studiul de față, după cum se poate observa, ne ocupăm, în special, de tendința generală a mass-mediei nebisericesti.

cum s-a remarcat deja, mass-media în general și televiziunea în special se află „cu câțiva pași înaintea societății pe calea degradării și deteriorării morale, a descompunerii păcatului, devenind model al societății de mâine și pedagog al omului (pos)modern pe calea îndepărtării de Dumnezeu”.³⁰ Omul educat de către mass-media este de fapt omul cel vechi, rob al păcatului, care își caută mângâierea în plăcerile păcătoase și este prins în cercul vicios al fugii după plăcere și al fugii de durere, afundându-se tot mai mult în păcat.

5. Despre mass-media care subminează trăirea duhovnicească

Mass-media este o imensă provocare pentru creștinul sincer, doritor de viață duhovnicească. Dacă, pentru a trăi duhovnicește, creștinul întărit de har trebuie să-și asume nevoița luptei cu pornirile păcătoase ale firii slăbănogite de păcat, mass-media îl împinge tocmai în direcția opusă, a împătimirii. Cu cât apelăm mai mult la mass-media și cu cât mediile de comunicare sunt mai complexe cu atât impactul negativ este mai puternic și este o iluzie și o utopie să credem că cineva poate fi invulnerabil. Pentru a înțelege mai bine la ce ne expunem atunci când ne conectăm internet, de pildă, vom încerca în cele ce urmează să identificăm felul în care mass-media subminează viața duhovnicească.

Referitor la *împrăștierea și risipirea minții* Sfinții Părinți ai Bisericii ne învață că trăirea duhovnicească presupune liniștirea minții și adunarea ei în inimă și că pentru aceasta este foarte importantă ferirea de tot ceea ce o împrăștie. Mass-media aduce însă o adevărată explozie și un adevărat bombardament informațional asupra minții omului, umplând-o cu informații, de regulă nu doar neimportante ci chiar nocive, nu doar din punct de vedere duhovnicesc ci chiar și din punct de vedere al viețuirii sociale. O mică parte sau chiar nimic din cuprinsul unui buletin de știri ori al unei emisiuni oarecare ne este de folos și ne privește ori ne vizează în mod direct. De cele mai multe ori mass-media profită de curiozitatea oamenilor care este amplificată în mod voit și intenționat de dorința bolnăvicioasă de a intra în intimitatea altora. Și, în acest fel, în loc să se oprească asupra sinelui, să-și identifice păcatele, să se pocăiască și să se îndrepte către Dumnezeu, omul se risipește cuprins fiind de curiozitate deșartă, pierzându-și, în acest mod, pacea sufletului și liniștea inimii. Nu se mai poate aduna și concentra în rugăciune, aceasta devenind, astfel, foarte superficială, definind, în acest fel, relația sa cu Dumnezeu. Cu aproape 100 de ani în urmă, când mass-media era reprezentată numai de presa scrisă și era cu mult mai puțin agresivă decât astăzi, Sfântul Siluan Athonitul avertiza: „Cel ce voiește a se ruga curat nu trebuie să cunoască nici o veste din ziare, nu trebuie să citească din cărți rele ori să afle cu iscodire ceva din viața altora. Toate acestea aduc minții gânduri necurate iar când omul voiește a le desluși, ele din ce în ce mai mult vor rătăci și vor chinui sufletul”.³¹

Un alt aspect îl reprezintă fondul sonor pe care îl oferă mass-media vieții noastre. Omul de astăzi s-a obișnuit să fie însoțit mereu de mass-media nemaiștiind să aprecieze liniștea. Nu înțelege că mass-media îi oferă o faslă senzație de comuniune și că liniștea nu înseamnă o absență ci, dimpotrivă, prezența lui Dumnezeu, șansa regăsirii de sine și a întâlnirii cu Dumnezeu. „Liniștea este o condiție esențială – ne arată Părintele Paisie Aghioritul. Chiar dacă nu s-ar ruga cineva cu cuvinte singură liniștea îi este rugăciune. Ea este o rugăciune tainică și ajută mult pe cel care se roagă, așa cum îl ajută pe om respirația, care

³⁰ Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul sfârșitului lumii. Fața nevăzută a televiziunii*, București, Editura Prodromos, 2007, p. 159.

³¹ Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail (Noica), Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2009.

este nevăzută. Cel care face lucrare duhovnicească în liniște, se adâncește după aceea în rugăciune.”³²

Cu privire la *discreditarea valorilor creștine*, într-un amplu și bine documentat studiu despre efectele televiziunii asupra minții umane, Virgiliu Gheorghe demonstrează că principalul conținut al mesajelor televiziunii, al mass-mediei în general, este nihilismul, despre care am mai vorbit în acest material, adică relativizarea și chiar negarea valorilor, în primul rând al celor creștine.³³ Cu alte cuvinte, nihilismul își are cauza în îndepărtarea omului de Dumnezeu până la a nu-I mai recunoaște Creatorului dreptul, puterea sau eficiența intervenției Sale în istorie sau chiar până la negarea existenței Sale și a întregii raționalități pe care Cuvântul lui Dumnezeu a pus-o în lume. „Televiziunea oferă fiecărui însăși o pedagogie ce corespunde nivelului de negație pe care-l poate accepta (corespunzător căderii sau îndepărtării de Dumnezeu). Cu mâna pe telecomandă, alegem ceea ce ne atrage cel mai mult, dar și ceea ce putem accepta în momentul de față ca nivel de negație. În timp, mentalitatea schimbându-se, va deveni tot mai probabilă alegerea unor atitudini sau modele de viață corespunzătoare unui studiu superior al negării nihiliste, deoarece odată intrați pe această cale a negării, indiferent de forma în care se manifestă ea, nu se poate decât înainta. Acest fenomen se manifestă cu putere, odată pătrunși în lumea micului ecran, deoarece foarte puțini au puterea de a rezista presiunii seducției și fascinației aproape demonice, care te îndeamnă în mod continuu la însușirea, prin participare empatică, a unei atitudini nihiliste cât mai avansate. Televiziunea este pedagogul ideal al unei atitudini nihiliste.”³⁴

Același autor scoate în evidență felul în care nihilismul mediatic discreditează valorile creștine.³⁵ Credința cultivată mediatic (fără a include aici mass-media bisericească) nu este cea creștină. Pe de o parte suntem învățați să credem în știință, democrație, instituțiile conducătoare și mai ales în propriile păreri, pe de altă parte este promovată o credință de tip magic, panteist și secretist, în puteri, forțe nevăzute, supranormale, paranormale, extraterestrii etc. Dragostea se identifică cu atracția erotică, smerenia și blândețea sunt semne ale slăbiciunii și neputinței. Ascultarea este negată și ignorată prin promovarea atitudinii răzvrățite și contestarea autorității, iertarea este înlocuită ori substituită cu răzbunarea, înfrânarea este exclusă pentru că subminează controlul ideologic al persoanei umane și consumul. În schimb sunt promovate nonvalorile nihiliste: plăcerea, hedonismul, banii și puterea³⁶, adică tocmai ceea ce Sfânta Scriptură și Părinții Bisericii identifică a fi rădăcinile tuturor patimilor: pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții (I Ioan 2, 16) sau iubirea de plăcere, iubirea de avere și iubirea de slava deșartă. Concluzia analistului și autorului Virgiliu Gheorghe este un mare semnal de alarmă adresat tuturor celor care cred că pot îmbina și împleti trăirea duhovnicească cu televiziunea: „Nu există virtute creștină care să nu fie subminată pe micul ecran, prin cultivarea păcatului și a patimii care i se opune sau, pur și simplu, prin excluderea ei din orizontul de gândire și comportament al eroilor lumii TV. Chiar dacă cineva ar putea identifica în această infinită lume de imagini și mesaje prezența unora care pot fi încadrate mesajului creștin, acestea nu fac decât să sporească forța de persuasiune a televiziunii, prin justificarea actului televizionării ca unul ce poate oferi și ceva folositor. Dar, de fapt, telespectatorii nu conștientizează că tot ce se transmite și se reține de la televizor sunt comportamentele și mentalitățile care apar cu cea mai mare frecvență și care definesc spiritul general al acestui mediu. Privit într-o perspectivă creștină, mediul TV, spiritul acestuia este

³² Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cu durere și cu dragoste pentru omul contemporan*, traducere din limba greacă de ieroschim. Ștefan Nuțescu de la Schitul Românesc Lacu din Sfântul Munte Athos, București, Editura Evanghelistos, 2003, p. 188.

³³ Virgiliu Gheorghe, *Efectele televiziunii asupra minții umane...*, p. 240 – 276.

³⁴ *Ibidem*, p. 253.

³⁵ Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 153 – 157.

³⁶ Virgiliu Gheorghe, *Efectele televiziunii...*, p. 268.

cea mai bună sinteză a ceea ce este propriu lumii căzute, colecție a faptelor și concepțiilor unor oameni adânciți într-un mod de viață vicios. „Realitatea” de la televizor este complet opusă atmosferei evanghelice a Împărăției lui Dumnezeu sau vieții creștine.”³⁷

În ce privește cultivarea înțeleșurilor pătimate ale lumii Sfinții Părinți ai Bisericii subliniază faptul că viața duhovnicească a omului este determinată în mod decisiv și hotărâtor de felul în care își reprezintă în minte lumea și de cum se folosește de aceste reprezentări în ceea ce face în viață. „Lucrurile³⁸ sunt în afară de minte, arată Sfântul Maxim Mărturisitorul, dar ideile lor stau înăuntru. În minte este deci puterea de se folosi bine sau rău de ele. Căci folosirea greșită a ideilor este urmată de reaua întrebuințare a lucrurilor.”³⁹ Căderea omului și despărțirea de Dumnezeu vine din faptul că, în loc să contemple rațiunile dumnezeiești din creație și să se înalțe astfel spre Dumnezeu, atribuie creaturilor un înțeles pătimăș privindu-le prin prisma iubirii pătimate de sine și a plăcerii sau a durerii pe care o pot aduce. „Lucru este de pildă: bărbat, femeie, aur și așa mai departe. Înțelesul este aminitirea simplă a ceva din cele de mai sus. Iar patima este iubirea nerațională sau ura fără judecată a ceva din cele de mai înainte. Înțelesul pătimăș este gândul compus din patimă și înțeles.”⁴⁰ Înțelesul pătimăș constă așadar în asocierea gândului la lucruri și persoane cu plăcerea sau durerea simțuală pe care ne-ar putea-o aduce și care stârnește în noi dorința de posedare sau, din contră, mânia și pornirea violentă împotriva lor. Lupta celui ce dorește să trăiască o viață duhovnicească constă tocmai în despărțirea patimii de înțeles pentru a rămâne gândul simplu cu privire la lucruri și persoane. „Mintea celui iubitor de Dumnezeu nu luptă împotriva lucrurilor, nici împotriva înțeleșurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu înțeleșurile. De pildă, nu luptă împotriva femeilor, nici împotriva celui ce l-a supărat, nici împotriva chipurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu ele.”⁴¹ Aceasta face ca un sfânt precum Ioan din Kronstadt să poată privi poza unei femei goale dând slavă lui Dumnezeu pentru felul minunat în care a alcătuit o făptură pentru a fi mamă. Omul pătimăș, din contră, are tendința de a amesteca înțeleșurile cu patima și mass-media se folosește de această neputință și slăbiciune și chiar o cultivă. Legarea înțeleșului de patimă în mass-media se datorează mai întâi faptului că produsele acesteia reflectă starea duhovnicească a realizatorilor lor care, de regulă, sunt oameni pătimateși. În mod deosebit ecranul (fie televizor sau calculator), prin puterea de atracție și falsa evidență a imaginilor în mișcare, ne face să vedem lumea cu ochii realizatorilor emisiunilor și filmelor urmărite. Mai mult decât aceasta însă, în mod programatic, mesajele mediatice cultivă înțeleșurile pătimate pentru a provoca și produce emoții și astârni dorințe și a deveni astfel atractive pentru public. Publicitatea este prin excelență actul în care se urmărește legarea înțeleșului lucrurilor de dorința de a le avea și de plăcere promovându-se ideea că fericirea se dobândește prin consum și posedare. A reduce aspirațiile omului la lucruri, a frustra prin deșteptarea unor nostalgii a căror împlinire este promisă prin consum, a erotiza produsele sunt doar câteva din manevrele publicitare utilizate.⁴² Consecința este că mintea celui supus bombardamentului mediativ se împătimizește căpătând deprinderea de a privi lumea și oamenii prin prisma poftei, a dorinței de posedare și dominare. „Ne întrebăm: în ce măsură mai poate telespectatorul să păzească gândul produs de

³⁷ Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 157.

³⁸ Prin lucru în sens larg Sfântul Maxim înțelege toată creația, însușită sau nu.

³⁹ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *A doua sută a capetelor despre dragoste*, 73, în *Filocalia*, volumul 2, traducere din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 2008, p. 99.

⁴⁰ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *A treia sută a capetelor despre dragoste*, 42–43, în *Filocalia*, volumul 2, p. 115.

⁴¹ *Ibidem*, 40, p. 115.

⁴² Aceste manevre sunt identificate, descrise și exemplificate la Francois Brune, *Fericirea ca obligație. Eșeu despre standardizarea prin publicitate*, traducere din limba franceză și prefață de Costin Popescu, Editura Trei, 1996, p. 24-72.

vederea unui lucru sau de amintirea lui, fără să-l lege de o dorință pătimasă? În ce măsură mai poate lupta să-și despătimească mintea, atât timp cât, uitându-se la televizor, aceasta este permanent intoxicată cu imagini pătimase? Efectul vizionării nu poate fi altul decât o întunecare gradată a vederii minții, deoarece toate gândurile pătimase ce întunecă partea poftitoare a sufletului, ce o tulbură pe cea irascibilă, întunecă rațiunea și în final orbesc mintea. Adică omul poate ajunge să nu mai găsească nici un alt sens al existenței afară de acela de a experimenta fiorii plăcerii trupesti, de a posedea lucruri și de a se îmbăta cu ideea că este cineva când, de fapt, doar a reușit să atingă în mod ideal statutul de consumator, care, în viziunea Părinților Bisericii, este o ființă necuvântătoare, supusă vieții instinctive.”⁴³

Referitor la *spurcarea minții prin consimțirea cu gândul păcatului*, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, tâlcuindu-ne felul în care trebuie să înțelegem poruncile lui Dumnezeu, ne învață că săvârșirea păcatului începe la nivelul gândului: „Ați auzit că s-a zis celor de demult: „Să nu săvârșești adulter”. Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui” (Matei 5, 26-27). În fața disputei dintre farisei și ucenici cu privire la spălările rituale, Iisus Hristos afirmă cu claritate că consimțirea cu gândul păcatului îl spurcă pe om: „Căci dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrânările, hoțiile, uciderile, adulterul, lăcomiile, vicleniile, înșelăciunea, nerușinarea, ochiul pizmaș, hula, trufia, ușurătatea. Toate aceste rele ies dinăuntru și spurcă pe om (Marcu 7, 21-23). Părinții duhovnicești dezvoltă tema săvârșirii păcatului arătând că în zămislirea acestuia se parcurg mai multe etape care în esență se reduc la patru: atacul sau momeala, însoțirea, consimțirea și fapta sensibilă. Momeala este nepăcătoasă și nevinovată deoarece nu ține de voia omului, însoțirea nu este întru totul nevinovată dar nu este nici cu totul păcătoasă, dar consimțirea este întru totul păcat deoarece este învoirea cu plăcere a sufletului cu momeala și pe aceasta se străduiesc diavolii să o câștige.”⁴⁴

Conectarea la mediile de comunicare înseamnă deschiderea minții față de gândurile transmise de ele, o însoțire a minții cu aceste gânduri. Însă, așa cum am arătat mai sus, mass-media este un propagator al înțeleșurilor pătimase ale lucrurilor. Acceptarea cu plăcere a înțeleșului pătimas înseamnă de fapt consimțirea cu păcatul. Toate acestea se petrec mai ales în fața ecranului. Privirea imaginilor încărcate de înțeleșuri pătimase și îndulcirea cu acestea ne aruncă direct în faza de consimțire cu păcatul deoarece, potrivit Sfinților Părinți ai Bisericii, aceasta este faza în care gândul păcatului se concretizează în imagini: „Atacul este o mișcare fără imagini a inimii care este prinsă de îndată de cei încercați, ca într-o strungă. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimțirea.”⁴⁵ Părinții duhovnicești contemporani ne avertizează că, prin transmiterea de imagini cu înțeleșuri pătimase, mass-media devine un mijloc prin care lucrarea demonică de despărțire a omului de Dumnezeu ia o nouă formă, directă și mult mai eficientă: „Vedeți cu câtă diplomație intră Satana în omenire ca să o distrugă! Ceea ce ne spunea la ureche ispititorul, pentru că el este duh, duhul răutății, vistierul tuturor răutăților, ceea ce ne închipuiam în minte ca oameni, acum ți le arată fățiș.”⁴⁶ Aflat în fața ecranului omul trăiește plăcerea oferită de înțeleșurile pătimase ale lucrurilor, conștientizând mai mult sau mai puțin că, de fapt, consimte cu păcatul cu care se îndulcește prin însuși faptul vizionării. Impactul televiziunii este prin excelență unul dramatic, intens emoțional.⁴⁷ Cu cât emoția este mai intensă, cu atât impresia este mai puternică și mintea îmbrățișează mai strâns imaginile văzute, consimțind cu păcatele sugerate. Impactul

⁴³ Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 174.

⁴⁴ Dumitru Stăniloae, *Ascetica și Mistica Ortodoxă. Volumul I. Ascetica*, Alba Iulia, Editura Deisis, 1993, p. 104; Jean-Claude Larchet, *Terapeutică...*, p. 428.

⁴⁵ Sfântul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, 140-141, în *Filocalia*, volumul 1, traducere din limba greacă, introducere și note de Pr.Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 2008, p. 293.

⁴⁶ Starețul Dionisie, duhovnicul de la Sfântul Munte Athos, *Lumea în vremurile de pe urmă*, București, Editura Prodromos, 2010, p. 106.

⁴⁷ Virgiliu Gheorghe, *Revrăjirea lumii...*, p. 246.

emoțional este dat în primul rând de înțelesul pățimaș al imaginilor și, în special, de erotismul explicit sau implicit și de violența programelor care îi fascinează și îi pervertesc chiar și pe cei care au preocupări spirituale și duhovnicești. De regulă oamenii se uită la televizor la lucruri ce se află la limita simțului lor moral, însă au tendința de a coborî mereu ștacheta și de a accepta și chiar de a căuta imagini cu o încărcătură negativă tot mai mare, fără să țină seama de faptul că, mai ales în ceea ce privește desfrânarea, „pentru corp este necesar să fie înlăturate chipul și materia care ispitește, pentru ca pofta să nu se dezlănțuie, iar pentru suflet la fel, ca să nu ia naștere în el gânduri necurate”.⁴⁸

Părinții filocalici ne învață că o condiție fundamentală pentru viețuirea duhovnicească este păzirea minții de gândurile păcătoase, gânduri care ar trebui tăiate încă din faza de atac asupra minții deoarece „într-o clipă sufletul nostru se încântă de momelile diavolești, se îndulcește de ele și le urmează”.⁴⁹ A permite gândului să pătrundă în minte până la etapa de însoțire nepăcătoasă și apoi a-l combate este o luptă rezervată celor sporiți duhovnicește care nu se lasă amăgiți de momelile vrășmașului, nu le urmează și nu sunt biruiți sau învinși de ele. Dar nici pentru aceștia o astfel de luptă nu este lipsită de primejdie: „Nu avem în toată vremea puterea să ne împotrivim tuturor gândurilor ce se ridică împotriva noastră, ca să le oprim, ci de multe ori primim de la ele o rană ce nu se vindecă multă vreme. Pentru că ai ca potrivnici pe unii care au șase mii de ani. Și aceasta îi face în stare să te poată răni peste măsura înțelepciunii și a înțelegerii tale. Și chiar de îi vei birui, întinăciunea gândurilor îți murdărește cugetul și răul lor miros rămâne multă vreme în mirosul nărilor tale.”⁵⁰ De aceea Sfântul Varsanufie recomandă: „Este propriu celor desăvârșiți să lase gândul să intre în inima lor și apoi să-l scoată. Tu nu lăsa focul să intre în pădure, ca să nu o ardă. Nu lăsa să ți se ia hainele, ca să nu trebuiască să le iei înapoi cu luptă. Nu te juca cu tulburarea, căci nu vei rămâne neclintit în această ispită.”⁵¹ Iar cuvintele Sfântului Ioan Casian cu privire la nevoia păzirii minții sunt foarte actuale în ceea ce privește expunerea la mass-media: „Trebuie neconținut să ne amintim de acea povață: „Păzește inima ta mai mult decât orice” și, potrivit principalei porunci a lui Dumnezeu, să observăm cu băgare de seamă capul vătămător al șarpelui (Facere 3, 15), adică începutul tuturor gândurilor rele, cu ajutorul cărora încearcă diavolul să se strecoare în sufletul nostru. Să nu îngăduim să pătrundă prin nesinchisire în inima noastră tot corpul acestui șarpe, adică încuviințarea ademenirii, care fără îndoială, de va fi intrat, va ucide prin otrava mușcăturii lui mintea robită.”⁵²

Gândindu-ne la *deschiderea minții spre a fi înrobite de fantasmе*, vom susține că mijloacele de comunicare cu cât conțin mai multe medii și mai ales atunci când în centru stă imaginea în mișcare (televiziune, filme, jocuri pe calculator), creează un mediu virtual în care mintea este atrasă și în care omul are parte de trăiri reale. Este o lume a fantasmelor, a nălucirilor, cu atât mai seducătoare cu cât promite împlinirea visului dintotdeauna al omului căzut și anume trăirea plăcerii în absența durerii. Identificându-ne empatic cu personajele de pe ecran ne îndulcim de desfrânare, gustăm plăcerea de a fi bogat, de a stăpâni, dând frâu liber patimilor care zac în noi. Evadarea din real într-o lume a fantasmelor creată cu ajutorul imaginației și conformă cu dorințele și patimile sale, adică reveria ori visarea fără a dormi, este o tendință a omului căzut asupra căreia părinții filocalici ne atrag atenția cu foarte multă

⁴⁸ Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, V, 6, în Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese*, traducere de Vasile Cojocarul și David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de Nicolae Chițescu, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, 57, București, E.I.B.M.B.O.R., 1990, p. 379.

⁴⁹ Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, 44, în *Filocalia*, volumul 4, traducere din limba greacă de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1948, p. 53.

⁵⁰ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfințele nevoițe*, XXXIII, în *Filocalia*, Volumul 10, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., 1981, p. 184.

⁵¹ Sfinții Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 138, în *Filocalia*, volumul 11, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 1990, p. 181.

⁵² Sfântul Ioan Casian, *Așezăminte mănăstirești*, VI, 13, în Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese*, p. 193.

seriozitate. Imaginația, ca și capacitate a omului de a transforma percepțiile în imagini, de a reproduce imaginile și de a crea imagini noi, este una din facultățile de cunoaștere. Imaginația îl poate ajuta pe om să cunoască cele sensibile și, prin contemplarea naturală a rațiunilor dumnezeiești din creație, să-și înalțe mintea spre Dumnezeu. Pentru omul împământenit imaginația devine însă un mijloc de separare de Dumnezeu fiindcă el are tendința de a-și umple mintea separată de Dumnezeu cu produsele și rezultatele imaginației sale, construindu-și o lume a fantasmelor și închipuirilor de care se alipește și se atașează cu atât mai mult cu cât corespunde patimilor care l-au cuprins. Pe de o parte imaginația trezește patimile, dându-le hrana care le face să lucreze și să sporească, pe de altă parte patimile suscită în mod deosebit lucrarea și plâsmuirile imaginației pentru că se hrănesc mai ales cu aceste închipuiri.⁵³ Este tocmai consimțirea minții cu păcatul prin primirea și îndulcirea cu imaginile încărcate de înțelesuri pătimate, fiecărei patimi corespunzându-i anumite chipuri. Însă lumea închipuirilor „la om este aceeași cu cea a căzuților diavoli, drept pentru care închipuirea este poartă deschisă lucrării diavolești”.⁵⁴ Fantasmele, nălucirile imaginației sunt principala cale prin care diavolii „intră în comuniune cu sufletul și se amestecă cu el, făcându-l un fel de cuib de viespi și o peșteră de gânduri sterpe și pătimate”.⁵⁵ Odată pătrunși în suflet diavolii pun stăpânire pe acesta târându-l tot mai mult în păcate și patimi și despărțindu-l de Dumnezeu. Neavând imaginația la dispoziție, remarcă Cuviosul Isihie Sinaitul, „Satana nu poate făuri gânduri înșelătoare pentru a le înfățișa minții spre amăgire mincinoasă”.⁵⁶

Fantasmele, fie că sunt produsul imaginației omului, fie că sunt insuflate de diavoli, dobândește putere în măsura în care dorința și voința omului înclină spre ele. „Și chipurile diavolești, și cele făurite de însuși omul pot înrâuri asupra oamenilor, schimbându-le înfățișarea și chipul, dar într-un astfel de caz un lucru este de neocolit: tot chipul zidit de însuși omul sau insuflat de diavoli și primit în suflet va stâlci chipul duhovnicesc al omului zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.”⁵⁷ De aceea, părinții duhovnicești insistă că, pentru a ajunge la rugăciune curată și trăire duhovnicească autentică, este nevoie să ne eliberăm mintea de orice închipuire și imaginație. „Calea nevoitorului ortodox este următoarea: el caută pe adevăratul Dumnezeu – Făcătorul, drept aceea, prin rugăciunea minții, duce o luptă cu miile de felurite chipuri, și cu cele, adică cele ce poartă o anume formă exterioară, o înfățișare, o proiecție a spațiului și avremii, o culoare, și altele asemenea, și cu cele gândite, adică conceptele – pentru ca, despuindu-se de tot chipul făcut, să se roage lui Dumnezeu față către față.”⁵⁸ În lumea virtuală creată de tehnologia multimedia confruntarea cu fantasmele ia forme noi pentru că acestea se materializează în imaginile care, pe măsura dezvoltării tehnologiei, dau tot mai mult iluzia veridicității și accesibilității unei lumi a plăcerii fără durere. Este o lume care promite fericirea prin împlinirea poftelor, o lume virtuală dar care oferă trăiri intense și reale, o lume în care omul postmodern se simte foarte important. O lume care devine pentru el lumea exemplară a existenței plenare, în contrast cu realitatea ștearsă a vieții cotidiene, o lume în care are tendința de a evada cât mai mult. „Imaginea de pe ecran nu numai că a ajuns să aibă un statut egal cu acela al elementelor din sfera autenticului, dar lumea a ajuns să se împartă în ceea ce este comun (viața cotidiană) și ceea ce este televizat, iar televizorului i se acordă un statut privilegiat.”⁵⁹

Imaginile de la televizor sunt sau alcătuiesc fantasme și imaginații pentru că au încifrate în ele un înțeles străin, al minții care l-a produs, sunt legate de ceva (un lucru, o idee)

⁵³ Jean-Claude Larchet, *Terapeutica...*, p. 92-97.

⁵⁴ Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 165.

⁵⁵ Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 64, în *Filocalia*, volumul 8, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 1979, p. 135.

⁵⁶ Cuviosul Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, 14, în *Filocalia*, 4, p. 45.

⁵⁷ Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 165..

⁵⁸ *Ibidem*, p. 163.

⁵⁹ Mihaela Constantinescu, *Post/postmodernismul...*, p. 51.

și au puterea de a lega mintea de acea realitate.⁶⁰ Transferând centru de greutate al vieții sale dinspre lumea reală spre virtual, spre această lume a fantasmelor, omul nu realizează că se deschide influenței creatorilor acestor închipuiri, pierzându-și libertatea duhovnicească și modul personal de a fi. Fantasmele cărora își deschide mintea în timpul vizionării la televizor, odată ajunse în minte capătă propria lor viață înrobind-o. Ele rămân prezente și active și după încetarea televizionării și chiar se înmulțesc, hrănindu-se din imaginație și împiedicând rugăciunea curată. Fantasmele îl vor marca tot mai mult, influențând felul în care gândește, simte și acționează și îl vor face să se raporteze la lumea reală prin intermediul lor.⁶¹ Posibilitatea manipulării conștiințelor prin intermediul fantasmelor este imensă iar manipulatorul prin excelență, ce stă în spatele tuturor este diavolul, care are acum un instrument extrem de eficient pentru înrobirea oamenilor și depărtarea lor de Dumnezeu. Dacă, potrivit învățăturilor părinților filocalici, viața duhovnicească autentică înseamnă eliberare de fantasme, tehnologia multimedia realizează exact contrariul.

Cu privire la substituirea adevăratei vieți duhovnicești cu un surogat de trăire religioasă, analizând locul pe care mass-media, televiziunea în special, îl ocupă în viața omului postmodern din punct de vedere al fenomenologiei religiei⁶², teologul, apologetul și misionarul Virgiliu Gheorghe ajunge la o concluzie șocantă: televiziunea joacă rolul unei religii fără a fi însă o religie propriu-zisă ci doar un surogat de trăire religioasă, un mod profan prin care omul de astăzi poate să-și amăgească setea de viață duhovnicească autentică. Principalele caracteristici care fac ca televiziunea să poată fi considerată un comportament religios sunt⁶³: Lumea virtuală creată de televiziune definește un alt spațiu și un alt timp decât cele cunoscute din viața obișnuită; importanța centrală pe care această lume virtuală o are în existența lumii contemporane și a fiecărui om în parte, având caracterul unei lumi mitice, exemplare, aflate la un nivel ontologic superior celei reale; Larga paletă de stări experimentate pe parcursul vizionării la televizor între care domină fascinația, emoțiile puternice, teama, sentimentul copleșirii, stări similare celor trăite în preajma misterului în religiile păgâne; Obiceiul televizionării îmbracă un caracter ritual; Orizontul de valori sau comportament al telespectatorilor este oferit tot mai mult de mesajele televiziunii. Televiziunea este un mijloc care reușește să deturneze pe nesimțite energia cu care omul ar trebui să se dedice trăirii duhovnicești spre o falsă experiență religioasă de tip magic fiindcă televiziunea nu cere căință și pocăință ci promite plăcere, oferind trăiri emoționale puternice. Fără să se lepede în mod formal de credința sa, creștinul conectat la mass-media ajunge să-i acorde mai multă importanță acesteia decât lui Dumnezeu, lucru care poate fi costatat cu ușurință comparând timpul și interesul alocat televizorului și calculatorului în raport cu rugăciunea, participarea la slujbe și tot ceea ce înseamnă angajare în viața duhovnicească.

Obișnuindu-se cu o experiență facilă care pasivizează și captivează, dând în același timp senzația implicării active și a eliberării, o experiență care cultivă patimile prin participarea la lumea virtuală a televiziunii dând însă și iluzia detașării și a lipsei de responsabilitate, creștinul telespectator devine tot mai puțin capabil de o trăire duhovnicească autentică ce presupune pocăință, adunarea minții, eliberarea de fantasme și de înțeleșurile pătimase pentru a putea sesiza prezența delicată a harului dumnezeiesc.⁶⁴

Cu privire la *eliberarea din plasa mass-mediei ca fiind condiție a viețuirii duhovnicești*, vom susține, la unison, că trăim într-o lume multimedia, o lume în care se exercită o puternică presiune asupra societății și a fiecărui om în parte spre a-și transfera centrul de existență dinspre comunitatea umană reală spre cea mediatică, dinspre real spre

⁶⁰ Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 119.

⁶¹ Ibidem, p. 118.

⁶² Virgiliu Gheorghe, *Revrăjirea lumii...*, p. 54 – 153.

⁶³ Ibidem, p. 144-146.

⁶⁴ Ibidem, p. 149.

virtual. În mod paradoxal, participarea la lumea mediatică prin informare, proiecție și identificare, conferă omului de azi sentimentul că există, că este cineva.⁶⁵ Dar participarea la lumea mediatică, în funcție de gradul de implicare, ridică obstacole uriașe în calea trăirii duhovnicești împingându-ne înapoi, la starea omului vechi, rob al păcatului, supus stricăciunii și morții. De aceea, pentru creștinul sincer se pune cu multă acuitate problema eliberării din „matrix-ul” mediatic.

6. Concluzii

Concluziile, atât a mea în acest studiu, cât și a celui de-al treilea volum dedicat de Virgiliu Gheorghiu feței nevăzute a televiziunii, ne încurajează arătând că acest lucru este posibil, este cu putință: „În societatea modernă, mass-media lasă sentimentul că este atotputernică. Controlează mentalitățile, definește atitudini, modelează comportamente. Prin modă, definește criteriile frumosului, prin opinia publică, pe cele ale adevărului. Ea hotărăște cine este bun și vrednic de admirat și care sunt ierarhiile de valori după care să ne orientăm în viață, după care să-i judecăm pe oameni și lumea. Însă, în pofida acestei aparențe, mass-media nu are nici o putere prin sine și în sine. Ea nu are decât puterea pe care i-o dau oamenii și lumea în ansamblul ei. Mass-media este ca păianjenul care nu are absolut nici o putere asupra acelei insecte care nu se prinde în plasa pe care o țese. Libertatea acesteia este foarte mare însă, din moment ce ea nu vede plasa ce o are o țesătură foarte fină sau nu conștientizează pericolul acelei inefabile țesături, atunci există un risc destul de mare să cadă în plasa păianjenului. Cu cât va prinde mai multe insecte, hrănindu-se cu ele, cu atât își va putea construi o plasă tot mai mare. Tot așa se întâmplă și cu mass-media. Cu toate că aceasta și-a întins păienjenicul în toată lumea, există încă și va exista întotdeauna suficient de mult spațiu de realitate, de libertate și de mișcare în afara realității virtuale. Totul este să fie identificate liniile de forță ale acestei realități, să fie cunoscut pericolul pătrunderii și, practic, al captivării în interiorul acestei lumi și să fie evitat, prin urmare, contactul cu universul fenomenelor de conștiință – mass-media. Aici este înțelepciunea, nădejdea și scăparea omului contemporan. Dacă ne păzim mintea și inima de înfășurarea cu fiarele realității mediatice, ale plăcerii și divertismentului.”⁶⁶

7. Încheiere

Așadar, acum în *încheiere* putem concluziona că post-modernismul într-o societate multimedia reprezintă un pericol major la adresa misiunii și vieții Bisericii lui Iisus Hristos. De asemenea, desacralizarea, relativizarea și secularizarea constituie un atentat la viața și ființa omului ce urmărește transformarea omului într-o realitate profană și profanată sau profanatoare, atotsuficientă și în permanentă căutare doar a împlinirii pământești. Desacralizarea determină prăbușirea tuturor sistemelor (noetic și axiologic) precum și a reperelor pentru omul de astăzi. Ea intră în contradicție cu dimensiunea ontologică religioasă a omului, este potrivnică naturii și firii umane, strălucită creație a lui Dumnezeu – Sfânta Treime, și are drept consecință dezumanizarea totală a omului. Pe de altă parte, desacralizarea pregătește terenul contaminarea cu diverse concepte pseudo-religioase, care pot prolifera și copleși pe semenul nostru. Soluțiile misionar-pastorale ortodoxe cu privire la fenomenul secular al desacralizării se găsesc pe două planuri: 1. pe planul prevenirii sau profilaxiei cu privire la desacralizare și 2. pe planul tratării sau combaterii flagelului desacralizării existent în societatea contemporană. Pe primul plan, educația autentic religioasă realizată de către Biserică, atât la amvon, cât și de la catedră, poate preveni apariția și generalizarea

⁶⁵ Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 161.

⁶⁶ Ibidem, p. 343.

fenomenului. Cât privește planul combaterii, credem că soluția ar fi în efortul de a accentua viața autentică în Iisus Hristos, în efortul de a transforma cu ajutorul și puterea lui Iisus Hristos pe omul necredincios, indiferent, ignorant, sincretist ori sectant într-un sincer și autentic practicant ortodox. În sfârșit, am văzut că mass-media a devenit noul idol al omului desacralizat. Soluția pe care o vedem noi constă în susținerea unei alternative media de tip creștin – cum sunt mijloacele mass-media ale Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române – care să accentueze dimensiunea formativ-educatională care este, fie eliminată, fie subevaluată în mass-media comercială. Numai în acest fel, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu participarea omului contemporan, vom putea să contracarăm tendințele desacralizate într-o lume care pare să fi uitat de Dumnezeu, care devine din ce în ce mai utilitaristă, mai consumistă și mai hedonistă și care prin încurajarea non-valorilor și a falselor modele puternic mediatizate afectează atât viața Bisericii cât și a societății moderne, contemporane.

Drd. Stelian Gomboș